

REFAH DEVLETİNDEN REKABET DEVLETİNE DÖNÜŞÜM TARTIŞMALARI

Mehmet Akif İÇKE*
Cem ENGİN**
Ertuğrul KIZILKAYA***

Özet

Klasik iktisatçıların aksine devletin kaynak dağılımında etkinlik, tam istihdam, kalkınma ve gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi konularda etkin rol oynaması gerektiğini öne süren ve iktisadi liberalizm anlayışının 1929 yılında aldığı yaraya deva bulan John M. Keynes'in; refah devleti yaklaşımının kuramsal temellerinin oluşumundaki katkısı göz ardı edilemez. Ne var ki; makroekonomik politikalarla yöneten ve talep odaklı Keynesci Refah Devleti anlayışı, 1970'li yıllarda patlak veren stagflasyon olgusu ile çıkmaza girmiş, yerini Bob Jessop'un kurguladığı bir tipoloji olan ekonomik açıdan rekabetçi, teknolojik düzeyde inovasyonları yapabilen ve sözleşme hukukunda esnek Schumpeterci Rekabet Devleti'nin yükselişine bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keynes, Schumpeter, Jessop, Refah devleti, Küresel rekabet, Finansallaşma.

Debates on the Transformation of Welfare State to Competition State

Abstract

Contrary to Classical economists, John M. Keynes, who designed the economic policies to heal the economic downturn that was experienced in 1929, advocates the active role of government in the process of efficient resource distribution, full employment, development, equality in income distribution and in this respect he becomes the person who paves the theoretical background of the welfare state approach. However, Bob Jessop's economically competitive, technologically innovative and contractually flexible Schumpeterian workfare state supersedes the macroeconomic policy oriented Keynesian welfare state that was deadlocked by stagflation problem of 1970's.

Keywords: Keynes, Schumpeter, Jessop, Welfare state, Global competition, Financialization.

* Yard.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, mehmeticke@yahoo.com

** Yard.Doç.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, cengin@ksu.edu.tr

*** Yrd.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, kkaya49@istanbul.edu.tr

GİRİŞ

1929 ekonomik krizi ertesinde iktisat politikaları alanında ve doğal olarak iktisat teorisinde ortaya çıkan dramatik Keynesci dönüşüm, özellikle 2. Dünya Savaşı ertesinde Keynesci Refah Devleti'nin biçimlenmesine zemin oluşturmuştur. Yerleşik iktisadın piyasa mekanizmasına ve bizzat kendisinin kurguladığı homo economicus'a duyduğu aşırı güven, 1929 krizinin koşullarında yerini bir mahcubiyete bırakırken, devlet müdahalesinin mutlak gücüne duyulan hayranlık sahnede yerini almıştır.

İşte bu iklimde kök salmaya başlayan Keynesci Refah Devleti sadece iktisadi hedeflere odaklanmanın ötesine geçmiş ve sosyal, politik ve tabii ekonomik sistemin tamamını refah amacı doğrultusunda biçimlendirmeye yönelmiştir. Ulusal sınırlar dahilindeki toplumun refah talepleri devlet müdahalesinin güçlü koruması altında sistemin bileşenlerinin yeniden düzenlenmesini beraberinde getirmiştir.

2. Dünya Savaşı sonrasının özgün koşulları Keynesci politikaların uygulanması açısından benzersiz bir ortam yaratmıştı. Zaman ilerlediğinde ise, bu koşullar değişmiş ve Keynesci Refah Devleti'nin önünde yeni engeller oluşmuştu. Bu engellerin en önemlisi devletin refah yaratırken ve dağıtırken dayandığı temelin zayıflamasıydı. Özellikle fiskal alanda giderleri sürekli artıran, bazı gelirlere ise vazgeçme eğiliminde olan politikalar Keynesci Refah Devleti'ni bir fiskal krize doğru sürükledi.

Her ne kadar ortaya çıkan refah toplumu ve bu bağlamda biçimlenen söylem bu fiskal krizin geçici veya aşılabılır olduğunu iddia etse de ortada yapısal bir sorun olduğu görülmekteydi. Üstelik Keynesci Refah Devleti'nin refah üretirken dayandığı kapitalist yapıda oluşan bir dönüşümden de bahsedilmelidir. Sermaye birikim süreçleri ve iktisadi değerini yarattığı alanların değişimi özde iktisadi nitelikte sorunların oluşmasına neden olmuştur.

Özellikle fordist üretim biçiminin 1970'li yıllarla birlikte çıkmaza girmesi kapitalizmin katma değer yaratma ve birikim süreçlerinde bir krize işaret etmekteydi. Bu sorunun en basit anlatımla bir talep yetersizliği sorunu olduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak mevcut yapıda devlet orijinal Keynesci modelin talep enjekte eden devleti olmaktan, refah yaratan ve bunu dağıtan devlet olmaya doğru evirilmişti. Bu bağlamda kapitalizm karşı karşıya kaldığı talep ve kar problemlerini arz odaklı bir biçimde çözmeye yönelmiş ve esnek üretim biçimlerini uygulamaya çalışmıştır.

Kapitalizmin iktisadi aktörlerinin bir diğer çözümü ise daha uygun maliyetlerle üretim yapacakları mekanlara doğru yarattıkları kaçış eğilimidir. Her ne kadar bu mekansal hareketlilik topyekun bir göç eğilimi olmasa da gelişmiş ülkelerde ulaşılan refahta görülen erozyona, gelişmekte olan ülkelerde ise emperyalizm kaygılarına neden olmuştur.

Üzerinde durulması gereken bir diğer eğilim ise, reel ekonomi odaklı bir üretim tüketim- bölüşüm yapılanmasından finans odaklı bir yapılanmaya doğru oluşan evrimdir. Bu yapı özellikle Anglosakson ülkelerde daha da hızlı bir karakter edinirken gelişmiş ülkelerin diğerlerinde biraz daha fazla engelle karşılaşmıştır. Üstelik bu dramatik değişim bir taraftan küresel düzeyde işbölümünü değiştirdiği gibi kapitalizmin Keynesci Refah Devleti'nin henüz düzenlemeleri tam anlamıyla yapamadığı bir alana doğru hareket etmesi olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda belirtildiği üzere Keynesci Refah Devleti'nin kendi özünde var olan fiskal kriz eğilimi kapitalizmin post-fordist dönemde odaklandığı çözümler karşısında ortadan kalkmamış, tam tersine daha da güçlenmiştir. İnsana değer veren her uygarlığın paylaşı-

çağı toplumsal refah hedefi, ortaya çıkan koşullarda giderek daha zor ulaşılabilecek bir ütopyaya dönüşme tehlikesiyle yüzleşmektedir.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde, Keynesci Refah Devleti'nin fiskal krizi çok daha geniş kapsamlı bir yapısal krize dönüşmüştür. Bazı ülkelerin politik yapısı bu krizi neoliberal bir çözümle aşmaya çalışmakta ve Keynesci Refah Devleti'nin müdahalelerinin azaltılmasıyla sadece piyasa mekanizmasının yeterliliğine yönelik bir ideolojiyi hakim kılmaya çalışmaktadır. Ancak, bu değişim var olan tek süreç değildir. Her ne kadar sıklıkla neoliberal eğilimlerle karıştırılsa da bazı ülkelerin farklı çözümleri uygulamaya çalıştıkları görülmektedir. Söz konusu çözümler arasında öne çıkan bir örnek Bob Jessop'ın tanımlamasıyla Schumpeterci Rekabet Devleti'dir.

1950'li ve 1960'lı yılların refah devleti adlandırılırken, doğal olarak o sistemin temel yapı taşlarından biri olan ekonomik ve toplumsal amaçlara ulaşmak için devletin ekonomiye müdahale etmesinin teorik alt yapısını kuran Keynes'in ismi ile bağlantı kurulmaktadır. Yeni ortaya çıkan devlet türü adlandırılırken de, birçok yazar tarafından teknolojik ve ekonomik inovasyon süreçlerinin önemli teorisyeni olan Schumpeter'in ismi ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Böylece yeni devlet anlayışının temel bir yapıtaşı olarak araştırma ve gelişme alanında kamu faaliyetlerinin artarak geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır (Ziltener, 1999: 55).

KEYNESÇİ AKIM VE REFAH DEVLETİ

Klasik ekolün baş aktörü ve "Bırakınız yapınlar bırakınız geçsinler" felsefesinin öncüsü Adam Smith, piyasa ekonomisi ve görünmez el, yani fiyat mekanizması rolüyle ekonominin her zaman tam istihdam denge milli gelir düzeyinde gerçekleştiğini ve bu kapsamda devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiği hususunu önemle vurgulamıştır. Ne var ki, klasik teoride ileri sürülenin aksine tam rekabet koşullarının içerdiği unsurlar pratik hayatta şu ya da bu nedenle tam olarak gerçekleşmemektedir. Örneğin, insanların bilgi eksikliği, piyasaya giriş ve çıkışlarda yaşanan aksaklıklar, mal ve faktör fiyatlarına ilişkin durumlar (mal ve faktör fiyatlarının teoride ifade edildiği üzere tam esnek olmaması durumu) kaynak dağılımında etkinliğin sağlanamamasına neden olmaktadır (Yay ve Yay, 2000: 283).

Bundan dolayı, piyasa ekonomisinin pratik hayatta yaşanan aksaklıkları ve özellikle 1929 dünya ekonomik buhranı ile ortaya çıkan talep yetersizliği ve işsizlik olgusu beraberinde devlet eliyle tüketim harcamalarının artırılması suretiyle ekonomik canlanmanın ve işsizliğin azaltılmasının sağlanması Keynesci Refah Devletinin ortaya çıkışında önemli bir etken olmuştur. Nitekim 1936 yılında yayınlanan "Genel Teorisi"nde Keynes, tüketim fonksiyonunu, ekonomik dalgalanmalar teorisinin merkezinde ve makro ekonomik analizlerinde anahtar role sahip olduğunu ifade etmiştir (Mankiw, 1992: 393).

Keynes, o zaman ki koşullar altında yaşanan sıkıntıların temelinde tüketim eğilimindeki yetersizliğin ön plana çıktığını ve bununla birlikte ortaya çıkan işsizlik ve enflasyonun yol açtığı sıkıntıların giderilmesi gerektiğini, bunun gereği olarak da devletin temel fonksiyonları arasında ekonomide ve sosyal hayatta yaşanan bu sıkıntıların giderilmesi yönünde gerekli adımların atılmasını önemle ifade etmiş; tam istihdamı gerçekleştirebilecek iktisat politikalarını uygulamaya koymanın gerekli olduğunu ifade etmiştir (Aktan, 2009).

Refah devleti yaklaşımının kuramsal temellerinin oluşumunda Keynes'in çok önemli

katkıları olmuştur. Keynes, klasik iktisatçıların aksine devletin, kaynak dağılımında etkinlik, tam istihdam, kalkınma ve gelir dağılımında adaletin sağlanması gibi hususlarda devletin etkin bir rol üstlenmesini ifade etmiştir. Keynes, tüketim eğilimindeki yetersizliğin giderilmesi ya da efektif talebin artırılması hususunda kamu harcamalarının artırılmasını dile getirmiş ve kamu harcamalarının belirgin bir artışıyla birlikte ekonomik aktivite içerisinde yer alan birimlerin, bireylerin satın alma gücünün artmasıyla birlikte tüketimin artacağı ve bunun da çarpan-hızlandırıcı prensibi yoluyla milli gelir düzeyini artırıcı yönde etkide bulunacağı belirtilmiştir. Bu durum ise işsizlik olgusunun azalmasını, bir başka açıdan da ekonominin canlanmasına vesile olacağı düşünülmektedir.

Keynesçi akım ile ilgili olarak ifade edebileceğimiz bir başka husus da Keynes'in, klasik iktisatçıların ileri sürdüğü gibi düşen ücret düzeyinin ekonomiyi tekrar tam istihdam düzeyine taşıyacağına karşı çıkararak, ücret azalmalarının gelirlerin düşmesine neden olacağını ifade etmiştir. Bu koşullar altında satın alma güçleri azalan tüketiciler mal ve hizmetlere olan taleplerini azaltacaklardır. Tüketici talebinin azalmasına paralel olarak üreticiler yatırım yapmayı ve kapasite kullanımlarını azaltacaklardır (Ataç, 2006: 187 - Harvey and Johnson, 1971: 52). Sonuç olarak toplam talebin azalması ile birlikte ekonomide bir durgunluk hasıl olacaktır. Ekonomik durgunluktan çıkmanın Keynes'e göre en iyi yolu ekonomiye müdahale etmektir. Bu ekonomik ve sosyal hayata yapılan müdahale kaynak dağılımında etkinliği, gelir dağılımında adaleti sağlamaya ve toplam talep yetersizliğini ortadan kaldırmaya yöneliktir. Doğal olarak bunları gerçekleştirirken dikkate aldıkları husus klasiklerin denk bütçe ilkesinin aksine fonksiyonel maliye yaklaşımını benimsemiş olmalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bütçe açıklarının ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Keynesçi Refah Devleti anlayışı, 1970'li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon olgusunun Keynesçi yaklaşımlarla çözüme kavuşturulamaması sonucunda etkinliğini kaybetmeye başlamıştır.

Keynesçi Refah Devletinin anlaşılması bağlamında önemli unsurlar aşağıdaki biçimde özetlenebilir (Topak, 2012: 124-125):

- Makroekonomik sorunları aşmak amacıyla toplam talebin devlet müdahaleleriyle yönetimi sağlanmış,
- Devlet bir taraftan tekelleşme eğilimlerine karşı politikalar geliştirirken, diğer taraftan da büyüme, verimlilik ve talep odaklı müdahaleler gerçekleştirmiş,
- Tam istihdam ve refah hedefleri bağlamında emek ve sermayenin kolektif çıkarlarının uzlaştırılması amaçlanmış,
- Metalaşma ve kentleşme gibi süreçlerin yarattığı sosyal sorunların çözümüne yönelinmiş.

2. Dünya Savaşı sonrasındaki ilk çeyrek yüzyılda dünya ekonomisi eşi görülmemiş bir büyüme çizgisine ulaşmış ve bu büyüme oranlarını daha sonra yakalamak pek mümkün olmamıştır. Dünya ekonomisi 1950 ile 1973 yılları arasında kişi başına yıllık ortalama yüzde 3 civarında bir büyüme performansı sergilemiştir. Söz konusu büyüme oranı 1930'lardan önceki orandan yaklaşık olarak üç kat, 1970 sonrasındaki oranın iki kat daha yüksek bir performansa işaret etmektedir. 1990 sonrasındaki büyüme düzeyi tarihi göstergeler açısından olumlu bir görüntü vermekle birlikte Bretton Woods Sistemi'nin uygulandığı döneme yaklaşmamıştır (Rodrik, 2011: XVII).

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUS-DEVLETLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Küreselleşmenin hız kazandığı dünyada ulus-devletlerin üstlendiği rol değişime uğramaktadır. Bu süreç en basit anlatımla ulus-devletin düzenleme yetkisi bulunan mekanın dışına taşan iktisadi olguların çoğalmasındır. Ulus ölçeğinin üzerindeki bir boyutta ortaya çıkan iktisadi değişimler ulus-devletin süregelen meşru yapılanmasının yetersiz kaldığı durumları sayıca artırmış ve onu hızla sınırlandırmaya başlamıştır.

Farklı terimlerle ifade edilmekle birlikte, söz konusu dönüşümün devletin temel stratejik yeniden odaklanmasına ilişkin olduğu üzerinde giderek daha fazla fikir birliği oluşmaktadır. Genelde devletin işlevlerinde geniş kapsamlı bir azalmadan çok, özellikle devletin temel ekonomik işlevlerinin yeniden belirlenmesi alanında bir değişikliğin söz konusu olduğu değerlendirilmeleri yapılmaktadır (Ziltener, 1999: 55). Siyaset biliminde yaklaşık 40 yıldır piyasa ve devlet ilişkisinde geniş kapsamlı bir dönüşümün yaşandığı üzerinde neredeyse bir fikir birliği bulunmaktadır. 16. yüzyıldan itibaren çok sayıda gelişme aşamasından geçerek kurulan modern ulus devletinin, 21. yüzyılın başında derin bir dönüşüm sürecinde bulunduğu vurgulanmaktadır. Tartışmaların söz konusu olgunun kendisi üzerinde yoğunlaşmaktan çok, olgunun teorik açıdan sınıflandırılması ve değerlendirilmesi üzerinde çeşitlendiği görülmektedir (Grande, 2008: 7,8).

Küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte, ekonomik açıdan ülke sınırlarının önemini kaybetmesi, başka bir ifadeyle ekonominin sınırsızlaşması veya uluslararasılaşması olgularından söz edilmektedir. Ekonominin küreselleşmesi sonucunda ülke sınırlarının bariyer olma vasfını giderek kaybetmekte olduğu görülmektedir. Günümüzde ülke sınırları daha çok, ulus devlet aktörleri tarafından en azından selektif olarak açılıp kapanabilen bir filtre ya da seçici geçirgen bir ağ özelliği sergilemektedir. Dolayısıyla ulusal sınırlarda, kısıtlı olsa malların, hizmetlerin ve üretim faktörlerinin girişleri ve çıkışları konusunda tasarruf etme gücü saklı kalmaktadır. Göreceli olarak otonom ve hiyerarşik yapılanma sergileyen teritoryal devletin hareket kabiliyetini sınırlayan bir unsurda kamusal politikaların giderek artan oranda iç politik sistem ve uluslararası bağımlılık ağları ile çevrelenmesi ve pazarlık sistemleri içerisinde alınması olgusudur. Yönetim olarak devlete giderek artan oranda çok sayıda aktör arasında koordinasyon görevi yüklenmesi söz konusu olmaktadır (Pilz, Ortwein, 2008: 161–162).

1970’li yıllardan günümüze kapitalist toplumların içinde bulunduğu değişim ve geçiş süreci, küresel rekabetin gerekleri ve dinamizmi doğrultusunda Dünyada politikalarda temel bir yeniden odaklanmaya sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla piyasaların deregülasyon politikaları, yerleşik liberalizmin Keynesci yaklaşımının yerini, yeni piyasa liberalizmi anlayışı üzerine oturtulan bir ekonomik organizasyona devretmesinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Spindler 2005: 130). Ekonomik, politik ve toplumsal gelişmelere ilişkin geleneksel bilgi ve açıklama çerçevelerini giderek yetersizleştirdiği görülmektedir. İstikrarlı kalkınma modelleri ve toplumsallaşmaya dair konfigürasyonlar giderek artan bir uyum ve değişim baskısına maruz kalmaktadır. Kapitalist toplumların gelişimi üzerine yapılan tartışmalarda, post-fordizm, post-modern, post-endüstriyel toplum gibi sosyal bilimlerde kullanılan bir dizi kavram yardımıyla farklı perspektiflerden yaşanan değişimler kavranmaya çalışılmaktadır. Kritik nitelikte toplum bilim konularında ve tartışmalarında “post-izm’in yaygınlık kazanması, bir anlamda fordizm sonrası toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreçleri konusunda temel bir uzlaşmanın olmadığı konusunda ipuçları olarak

algılanabilmektedir (Atzmüller, 2004: 13).

Postfordizme geçiş sürecinde devletlerin bir takım temel dönüşümleri yaşaması gündeme gelmektedir. Bunun altında, yeni kamusal görevlerin ve politik alanların yaratılması yoluyla kapitalist üretim ilişkilerindeki yenilik ve değişim kabiliyetinin güvence altına alınma arzusu yatmaktadır. Değişim kabiliyeti ve yenilikçi girişimcilik olgularının önem kazanmasının, aralarında teknoloji ve yapısal politikaları sayabileceğimiz bir dizi kamusal stratejiye yansması söz konusu olmaktadır. Küresel rekabet gücüne odaklanan söz konusu yeni politika anlayışı, makro ekonomik politikalarla yöneten ve talep odaklı Keynesci Refah Devleti anlayışının sonu olarak görülmektedir. Keynesci Refah Devletinin özelliği, uluslararası ekonomik ilişkileri ve sosyal hasılanın yeniden bölüşümünü büyük ölçüde kontrol edebilme gücüne sahip olabilmesi olmuştur. Ne var ki, 2. Dünya Savaşı sonrası yapılanan Keynesci Refah Devletinin karakter ve işlevleri 1970’li yıllardan sonra, temel bir takım dönüşümlere maruz kalmıştır (Atzmüller, 2004: 14).

Söz konusu dönüşüm süreci bir paradigma değişikliğini ima etmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Keynesci Refah Devleti çerçevesindeki vatandaşlık esasına dayalı sosyal demokratik politik sistem dönüşmektedir. Fordizmin ekonomik üretim paradigması doğrultusunda inşa edilen sosyal devlet, fordizmin kendisinin krize girmesiyle krize girmiştir (Young, 1995: 273). Bu dönüşümü Grande (Grande, 2008: 13) “Önleyici Devlet” (Präventionsstaat), Majone (Majone, 1997: 139) “Düzenleyici Devlet”, Cerny (Cerny, 1997: 258) ve Hirsch (Hirsch, 1995: 103), “Ulusal Rekabetçi Devlet”, Jessop (Jessop, 2002: 157) “Schumpeterci Rekabet Devleti” kavramları aracılığıyla açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu noktada ulus-devletin karşısına çıkan bazı ekonomik dönüşümleri ele almak uygun olacaktır.

Çok Uluslu Şirketler

Ulus-devlet’in küreselleşme sürecinde karşısına çıkan eğilimlerden biri çok uluslu şirketlerin sayısının giderek artmasıdır. Bunun sonucunda sendikalar ve ulusal sermaye ile birlikte ulusal iktisat politikalarının iç talebin sürekliliği ve dış ticarete yerli endüstrilerin korunması gibi alanlarda yoğunlaşması dönemi sona ermektedir. Ancak bu sınır ötesi işlem yapan çok uluslu şirketlerin bir anlamda devletlerinin olmadıkları ve sosyal mekansal çevre koşullarından tamamen bağımsız oldukları anlamına gelmemektedir. Aslında değişen daha ziyade, ulus-devlet ve kapitalist aktörler arasındaki ilişki ile kapitalist birikim ve değer yaratma sürecinde devletlerin oynadığı rol olmaktadır. Dünya ölçeğinde büyük çok uluslu şirketler üzerinden ulus-devletler de kurumsal yapıları ve düzenleme sistemleriyle küresel rekabetin içine çekilmektedir. Belirli bir toprağa veya bölgeye bağlı olmayan çok uluslu şirketler, bir bölgeye bağlı aktörler (sendikalar, bölgesel ve ulusal politika) karşısında avantaj sağlamaktadır. Çok uluslu şirketler bu mobilite farkını kendi lehlerine kullanabilmektedirler. Bu şirketler faaliyetleriyle ulus-devletlerin egemenliğini ve var olan sosyal güvenlik ve düzenleme sistemlerinin işlerliğini zayıflatabilmektedirler (Dörre, Elk-Anders, Speidel, 1997: 44, 45).

Bölgesel Entegrasyon

Kapitalizmin gelişimi birbirleriyle çelişir gibi görünen küreselleşme ve bölgeselleşme süreçleri tarafından şekillenmektedir. Bu iki süreç, var olan ekonomik bölgeleri ortadan

kaldırmakta; devletin fonksiyonlarını ve ulus-devlet siyasi yapı ve süreçlerini belirgin biçimde değişme uğratmaktadır. Kamusal politikalar, diğer devletlerle olan rekabette, giderek daha esnek davranan küresel sermaye için daha cazip değerlendirme koşulları yaratmaya odaklanmaktadır. Bu doğrultuda devletlerin bölgesel nitelikte yeni entegrasyonlara daha fazla önem verdikleri görülmektedir. İşte tam da bu giderek artan bir şekilde sosyoekonomik olarak dengeli ve demokratik yurtiçi toplumsal gelişmenin koşulları ile karşı karşıya gelmektedir. Bu çerçevede yeni bir kapitalist devlet tipinin ortaya çıkmakta olduğundan söz etmek mümkündür (Hirsch, 1995: 103).

Küreselleşme ve beraberinde getirdiği değişim sürecindeki hızın giderek arttığı Dünyamızda, bölgesel entegrasyonlar ülkelerin ekonomik güçlerini korumak için başvurdukları bir çözüm arayışı olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ülkelerin, küreselleşme ile zaten kaçınılması pek de mümkün görünmeyen ekonomik ve sosyal dönüşümleri biraz da olsa kendi kontrolleri altına alabilmek ve bunları yönetebilmek amacı ile, uluslararası alanda işbirliklerine veya bölgesel ekonomik, parasal veya finansal entegrasyon çabalarına giderek daha fazla başvurduğu gözlenmektedir (İçke, 2009: 1).

Kuruluş Yeri Stratejisinde Değişim

Küreselleşme farklı görünümde ve biçimlerde karşımıza çıkabilmekte ve çok yönlü etkileri beraberinde getirebilmektedir. Bunun nedenlerinden bir tanesi de, bilim ve araştırma geliştirmeye dayalı yeniliklerin, her şeyden önce buldukları yerde uygulamaya geçirilmesinin gerekli olmasıdır. Bu açıdan kuruluş yeri avantaj ve dezavantajları görünümündeki rekabet unsurları önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla rekabette belirleyici unsurlar olarak bölgesel, zamansal avantaj ve dezavantajlar veya gecikmeler önem kazanmaktadır. J. Schumpeter'e atfen burada "yaratıcı yıkım süreci"nden bahsetmek mümkündür. Bu süreç, bir yandan küresel rekabette yeni şehirselleşme, bölgesel, yerel hiyerarşilere yol açarken, diğer yandan da bölgelerin ve şehirlerin rekabetinde küresel standartlardan pay alma savaşımına neden olabilmektedir. Küresel rekabette bulunduğunuz yerde daha pozitif ve sürdürülebilir projeler gerçekleştirilmek istendiği takdirde eşitsizlik ve esneklik karşısında bir öğrenme süreci ön plana çıkmaktadır (Robert, 2007: 202–203: 195–217).

Küreselleşmenin sonucunda sermayenin küresel esnekliğinde, şirketlerin sosyokültürel kuruluş yeri koşullarına olan artan bağımlılık eğilimi ortaya çıkmaktadır. Küresel kaynak kullanımı stratejisi ve üretimin uluslararasılaşması, tercih edildiği gibi kullanılabilen ve girişim stratejileri çerçevesinde birbirine bağlanabilen, politik ve sosyal olarak farklı yapılandırılmış bölgelerin hazır bulunmasına dayanmaktadır. Bu bölgeler arzulandığı anda birdenbire ve suni biçimde yaratılamamaktadır. Aksine, söz konusu bölgeler gelişimlerinde spesifik politik, kültürel ve sosyal koşullara ve geleneklere bağlı olarak ortaya çıkmaktadırlar. Dolayısıyla, bölgesel sosyo-ekonomik uzmanlaşma uluslararası kuruluş yeri rekabetinde belirleyici faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada belirleyici olan, söz konusu kuruluş yeri koşullarının, gerekli sosyo-ekonomik ve politik koşulların var olduğu ve bunların içerisinde uygun çerçeve koşulların sıkı ve birbiriyle bağlantılı ağlarla bağlandığı, daha çok bölgesel veya yerel olarak sınırlı alanlarda ortaya çıkmasıdır (Hirsch, 1995: 105).

Ekonomiye Devlet Müdahalesinde Dönüşüm

Küresel birikim sürecinin hiç olmadığı kadar tekil girişimler arasındaki veya piyasa güçlerinin serbest rekabetine değil de, eskiden olduğu gibi önemli ölçüde politik düzenlemelere bağlı olduğu görülmektedir. Bu anlamda piyasaların doğal fenomenler olarak değil, politik-kurumsal olarak yapılandırılmış ortamlar olduğu irdelenmelidir (Hirsch, 1995: 105). Başka bir ifadeyle, küreselleşmenin sonucunda ulusal ve yerel alanda bilinçli politikaların gereksizleştiği fikrine katılmak pek mümkün gözükmemektedir. Dünya ekonomisi çerçevesinde daha çok, yeniliklerin filizlenerek hayata geçirilmesini sağlayacak ağların ve kümelere özgü rekabet avantajlarını ortaya çıkaracak yeni arz yönlü politikaların bilinçli bir şekilde uygulamaya konması söz konusu olmaktadır (Rüdiger 2007: 42). Sermayenin küreselleşmesi idari devlet müdahalelerine giderek artan bir önem verilmesini beraberinde getirmektedir. Çok uluslu girişimler kendilerini, ulusal ekonomilerin altyapı unsurlarına ve bilgi kaynaklarına giderek artan bir bağımlılık içerisinde bulmaktadırlar. Ulusal ekonomilerin bu nitelikleri önemli oranda üretim faktörlerinin üretildiği ve geliştirildiği endüstriyel, teknolojik ve diğer hükümet politikalarının fonksiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hükümetler giderek daha yoğun bir şekilde kendilerini bu şirketler için elverişli koşullar yaratılması peşinde teknolojik bir yarış içerisinde bulmaktadırlar. Oysa küreselleşmenin çok uluslu girişimlerin pek fazla dikkate almadıkları bir diğer etkisi de ulusal politikaların hareket serbestliğinin giderek azalmakta olmasıdır (Hirsch, 1995: 106).

Sonuçta giderek küreselleşen piyasaların ve uluslararası ekonomik düzlemin sağlam çok taraflı bir düzen çerçevesine oturtulması gerekmektedir. Buradaki temel amaçları, piyasa başarısızlıklarının azaltılması, dünya ekonomisindeki aktörler için açık oyun kurallarının konması ve son zamanlarda uluslararası alanda yaygınlaşmaya başlayan ve çok taraflı düzeni geri plana iten, tek taraflı karar alma eğiliminin hızının kesilmesi şeklinde sıralamak mümkündür. Dolayısıyla, istikrarlı ve sağlam bir dünya ekonomik düzeninin kurulabilmesi için, belirli küresel kamu mallarının sunulması ya da güvence altına alınması ve buna uygun kurumsal yapıların oluşturulması gerekmektedir. Konumuz çerçevesinde küresel kamu mallarına örnek olarak, küresel alanda uyumsuzlukların çözümünü ve yatırım mekanizmaları için düzen çerçevesinin oluşturulmasını, finansal istikrarın sağlanmasını, doğrudan yatırımlar için kuralların ve küresel rekabet hukukunun oluşturulmasını, küresel çevre mallarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın güçlendirilmesini vermek mümkündür. Dünya ekonomisinde karşılıklı bağımlılığın artması ile birlikte, söz konusu küresel kamu mallarının yarattığı fayda artmakta ve bunların sunulmaması durumunda, belirli dezavantajlar oluşabilmektedir (Messner, 1998: 105-106).

Dikkat edilecek olursa, tekil ulus-devletlerin sunmakta başarısız ya da isteksiz olduğu, küresel kamusal mallarda, uluslarüstü alanda karar ve düzenleme organlarının oluşturulması anlamında politikanın küreselleşmesi giderek önem kazanmaktadır. Bu noktada, her iktisadi bölgenin temel işleyiş koşulu olan hukuksal-kurumsal düzenleme çerçevesi, önemli bir kamusal mal hüviyetine kavuşmaktadır. Ne var ki, günümüz dünya ekonomisinin bütünleşmiş tek bir ekonomik bölge haline dönüşme eğilimi hızlandığı ölçüde, dünya ekonomisinin mevcut düzen çerçevesinin az gelişmişliği daha fazla göze batmaktadır. Ulusal alanda son derece doğal olan rekabet hukuku, icra ve iflas hukuku, finans piyasaları düzenlemeleri veya fikri mülkiyet haklarının korunması gibi unsurlar, küresel alanda gerektiği gibi hayata geçirilememektedir. Dünya ekonomisinin yasal kurumsal temele oturtulabilmesi için,

yaptırım gücü ile donatılmış uluslar üstü kurumların oluşturulması gerekmektedir ki, bu da formel anlamda ulusal egemenliğin sınırlanması anlamına gelebilecektir (Kirt, 1999: 49).

Zannedildiğinin aksine, küreselleşmenin getirdiği şartlar, devletlerin krizleri engellemek amacıyla gerek ulusal reel piyasalar gerekse ulusal finans piyasalarına düzenleyici müdahalelerde bulunması gerekliliğini ortadan kaldırmamıştır. Aynı şekilde, 1990'lı yıllardan sonra ulusal piyasalarda riski sınırlandıran standartların azaltılmadığı da gözlenmektedir. Bu noktada piyasalar ile hükümetlerin birbirinin yerini tutan unsurlar olmadığını, bir birini tamamlayan unsurlar olduğunu belirtmekte yarar vardır. Daha fazla ve daha iyi piyasalar istediğinizde, daha çok ve daha iyi denetim yapmanız gerekmektedir. Dikkat çekici bir şekilde piyasalar devletlerin en zayıf olduğu zamanlarda değil, güçlü olduğu zamanlarda daha etkin çalıştığı görülmektedir (Rodrik, 2011: XVII). 2008 yılında küresel piyasalarda yaşananlar sonrası gerçekleştirilen müdahaleler, kriz ortamında devletin ekonomiye müdahalesinin ne kadar hayati ve vazgeçilmez olduğunu bir kez daha göstermiştir.

2008'de baş gösteren küresel finansal krizin çok daha büyük ve yıkıcı bir felakete dönüşmesini engelleme görevi yine ulus-devletlere düşmüştür. Devletler küresel bankaları desteklemiş, uluslararası kredi piyasalarının çökmesini engellemek için likidite enjekte etmiş, küresel büyümeyi mali genişleme ile teşvik etmiş, işsiz kalanlar için işsizlik tazminatı gibi güvenlik ağlarını sunmuş, büyük bankalar için sermaye yeterliliği ve likiditeye yönelik yeni düzenlemeleri yapmıştır. Dolayısıyla yönetimi küreselleşme olgusuyla temelden değişime uğrayan bir dünya ile karşı karşıya bulunduğumuz iddia edilmekle birlikte sorumluluğun yine de ulus-devlet düzeyindeki yerel politika yapıcılarda olduğu çok açık bir biçimde görülmüştür. Ulus-devletin işlevini tamamladığına yönelik iddialar bu açıdan oldukça zayıflamıştır. Dünya ekonomisine ilişkin kararların önemli bir kısmı çeşitli uluslararası ve uluslararası kurumlarda belirlense dahi demokratik karar alma süreçleri sıkı bir şekilde ulus-devletlerin elinde bulunmaya devam etmektedir (Rodrik, 2011: 183,184).

1970'li yıllarla birlikte daha önce karma ekonomi özelliği sergileyen ekonomilerin giderek selektif liberal piyasa ekonomilerine doğru bir dönüşüm sürecine girdikleri görülmektedir. Bu dönüşüm devletin işlevleri üzerinde de derin etkiler yaratması söz konusu olmaktadır. Karma ekonominin piyasalaştırılma sürecinin yaşandığı bu dönemde de devletin ekonomiye müdahale ederek ekonomik hayatın önemli alanlarını etkilemesi mümkün olmaktadır. Ancak burada Keynesci Refah Devleti döneminden farklılaşan nokta bu müdahalelerde ekonomiyi yönetme hedefine odaklanma özelliğinin giderek kaybolmasıdır. Devletin ekonomiyi başarılı bir şekilde yönetebileceğine ve yönetmesi gerektiğine yönelik meşruiyet temeli artık kaybolmaya yüz tutmuştur (Hassel, Lütz, 2010: 255, 256). Burada ekonomi yönetiminde devletin azalan rolünden bahsedildiğinde daha çok, politik hedefler lehine piyasa işleyişine müdahale eden ve böylece kamusal gücün kaynağının ekonominin üzerinde yer almasını sağlayan kamusal düzenlemeler kastedilmektedir. Tüm bu gelişmeler ışığında günümüz batılı ulus-devletlerin otuz yıl öncesi ile kıyaslandığında ekonomileri üzerinde daha az kontrol gücü bulunmaktadır (Beckert, 2009: 7). Başka bir ifadeyle temel kural koyucu ve garantör mercii olarak refah devleti karmaşıklaşan yönetim talepleri karşısında giderek zorlanmaktaydı. Devlet gerekli mali veya kurumsal kaynakların bulunmaması nedeniyle toplumdaki yönetim taleplerine ya hareketsiz kalmakta ya da yeterince cevap verememekteydi. Devlet giderek artan bir şekilde bireysel aktörlerin kaynaklarına ve ehliyetine yönelmekteydi. Bu noktada hiyerarşik müdahaleci devlet tipinden, yönetim gücünü toplumsal aktörlerle paylaşması gereken ve karmaşık yönetim

yapılarında eşitler arasında birinci olan bir devlet tipine dönüşümden söz edilmektedir (Hassel, Lütz, 2010: 256).

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte ülkeler düzenleme ve müdahale araçlarını ortaya çıkan piyasanın genişleme düzeyine uyumlaştırmak suretiyle geliştirmişlerdir. Dolayısıyla söz konusu olan, ulus-devletin geri çekilmesi değil müdahale yöntemlerinin yeniden tanımlanması olmaktadır (Lütz, 2000: 260). Söz konusu küresel kurumsal altyapının oluşturulması ulus-devletlerin egemenliklerinin bir kısmını uluslararası kurumlara devretmesi anlamına geleceği için bu alandaki çabalarda yeterli hızda ve kapsamda ilerleme kaydedilememektedir.

Uluslararasılaşma olgusunun yoğunlaştığı alanlarda düzenleyici standartların şekillendirilmesinde giderek, devletlerarası işbirliğinin yürütüldüğü diplomatik bağlantılar üzerinden, bölgesel entegrasyon ya da küresel alan çerçevesindeki piyasa ya da politik alana özgü danışma kurumlarında belirlendiği görülmektedir. Ancak tüm bu değişimler ulus-devletlerin, devletlerin küresel politik işlevlerinin güvence altına alınmasındaki anahtar rolünü yitirmesi anlamına gelmemektedir. Ulus-devlet hala, birbiriyle rekabet eden küresel, uluslar üstü, ulusal, bölgesel ve yerel güçler arasındaki en önemli savaş alanını oluşturmaktadır (Jessop, 1997: 77). Dolayısıyla ulus-devletlerin, diğer devletler ve piyasa katılımcıları arasında karar ve pazarlık süreçlerinin yürütüldüğü çok alanlı yapılarda, düğüm noktasını oluşturduklarını söylemek mümkündür. Düzenlemelere ve kurallara uyulup uyulmadığının denetlenmesi ve ihlallerin cezalandırılması yetkileri ise yine ulusal alanda kalmaya devam etmektedir. Ulusal alanda kalan görevlerin, bazı ekonomik alanlarda yeni düzenleyici görevler şeklinde kurumsallaştırılması söz konusu olmaktadır (Lütz, Czada, 2000: 18). Keynesci Refah Devleti anlayışının yeniden dağıtım görevleri açısından değerlendirilecek olursa, bu eğilimin devletin geri adım atması olarak görülmesi olasıdır. Bu noktada devlet anlayışında niteliksel bir değişmeden başka bir deyişle “Keynesci (Sosyal) Refah Devlet”inden, “Schumpeterci Rekabet Devleti”ne bir dönüşümden söz edilmektedir.

Finansallaşma ve Ulus-Devletler Üzerindeki Etkileri

Özellikle 1990’lı yıllardan sonra ivme kazanan küreselleşmenin en önemli özelliklerinden birisi finansallaşma sürecidir. Finansallaşma kavramı sadece bir firmanın iç organizasyon yapısı açısından finans piyasası veya finans rejimi yapı ve kısıtlamalarının analiz edilmesini ifade etmek için kullanılmamaktadır. Finansallaşma kavramı aynı zamanda gündelik hayatın finansallaşması (financialization of everyday life) olarak da kullanılmaktadır. Burada finans piyasalarının gündelik hayatın içine sızması ve finans piyasalarının söylemsel gücü ifade edilmektedir. Finansallaşma ile şirket karlarının ve hane halkı gelirlerinin, üretim ya da çalışma karşılığında elde edilen gelirlere oranla finansal aktivitelerden sağlanan kısmının giderek artmasına dikkat çekilmektedir (Nölke, 2009: 125).

Gündelik hayatın finansallaşması olgusu Keynesci Refah Devletinin dönüşümü ile yakından ilgilidir. Bu dönüşüm sürecinin sonucunda, artık ekonomik işleyişin motoru olan makro ekonomik talebin, sosyal devlet ilkesine ve reel ücretlerin verimliliğe bağlı olması vasıtasıyla güvence altında olmadığı ifade edilmektedir (Young, 2011: 17). Bu açıdan Jessop, Schumpeterci Rekabet Devleti ile sermaye ve işçiler arasında 2. Dünya Savaşı sonrasında sağlanan kurumsallaşmış uzlaşmanın sona ermesinin sembolize edildiğini vurgulamaktadır. Jessop’a göre çalışma (workfare) politikaları aynı zamanda 2. Dünya Savaşı sonrası sınıfsal

uzlaşmanın yansıması olarak kurulmuş olan sosyal devlet ilkesinden doğan hakların geri alınması denemesi olarak ortaya çıkmaktadır (Jessop, 2001: 88).

Gill yukarıda ifade edilen dönüşüm sürecini gelişimini ve günümüz dünya düzeninin yapılanmasını açıklarken “disipline edici neoliberalizm” (disciplinary neo-liberalism) ve “yeni anayasacılık” kavramlarını kullanmaktadır. Bu devletin yapısının ve küresel yönetim yapılarının piyasa temelli ve bireysel mülkiyete dayalı bir piyasa kültürünün üzerine inşa edilmesi anlamına gelmektedir (Gill, 2000: 26). Yeni anayasacılık kavramı disipline edici neoliberalizmin hakim olduğu dünya düzeninde, ideolojinin ve pazar gücünün neoliberal yapılanma için yetersiz kalması dolayısıyla hukuksal ve kurumsal altyapının kurulması başka bir ifadeyle ulus ötesi liberalizmin hayat bulmasına yönelik politikaları ifade etmektedir. Yeni anayasacılığın devreye sokulması sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve uluslararası örgütlerin denetleme mekanizmalarının kuvvetlendirilmesi söz konusu olmaktadır (Karacasulu, 2009: 63).

Yukarıda ifade edilen neoliberal stratejinin akıllarda soru işareti yaratan bir çelişkiyi beraberinde getirdiğini de vurgulamak gerekmektedir. Neoliberalizm sosyal güvenlik sistemlerini etkin görmemekte, diğer yandan sıkı mali disiplini, sıkı para politikalarını dikte etmekte ve devlet tarafından sunulan hizmetlerin özelleştirilmesini önermektedir. Bu noktada alt gelir düzeyindeki insanların gündelik hayatın finansallaşması faaliyetlerinin gereği olan parasallaşmış topluma giriş olanaklarını nasıl sağlayacakları sorusu ister istemez kafamızı meşgul etmektedir. Yakın zamandaki eğilim bireysel emeklilik, bireysel sağlık sigortası sistemleri, özel hastaneler, özel okullar, özel çocuk ve yaşlılar bakım evleri, özelleştirilmiş enerji ve ulaştırma tesisleri gibi özel, bireysel, piyasa odaklı hizmetler yoluyla kamusal malların ikame edilmesi yönünde olmaktadır. Tüm bunlar dünya çapında gündelik hayatın finansallaşması sürecinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Young, 2011: 17). Bu çelişki Amerika Birleşik Devletleri’nde bireysel kredi genişlemesi ve hane halkının borçlanması ile aşılmaya çalışılmıştır. Bir yanda aynı seviyede kalan ücretlerin ve azalan sosyal hizmetlerin, diğer yanda tüketim mallarına ulaşımın doğurduğu gerekliliğin ortaya çıkardığı bu çelişkiye ipotek kredileri üzerinden yapılan borçlanmalarla cevap bulunmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde hane halkı ipotek borçlanmalarındaki artış ile reel emlak fiyatları arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir (Young, 2009: 16).

Sosyal bilimcilerin çoğunluğu Keynesci Refah Devleti’nin yeniden yapılanmasından söz ederken sermaye ve emek arasındaki güç dengelerinin değişmesi üzerine odaklanmıştır. Oysa hiçbir yazar tarafından gayrimenkul sahipliğinin kamusal sosyal güvenlik sistemlerinin bir ikamesi olarak ortaya çıkabileceği fark edilememiştir. Başka bir ifadeyle, emlak piyasası bir tür “Gayrimenkul-Kapitalizmi” (residential capitalism) olarak işlev üstlenmektedir (Schwartz, Seabrooke, 2008: 237). Bu sistemin uluslararası likidite fazlaları ile finanse edilmesi söz konusu olmuştur. Sermaye akımları tüketim ekonomisi kapsamında Amerika Birleşik Devletleri’nde büyüme dinamiğini teşvik etmekteydi. Böylece emlak piyasası adeta Keynesci toplam talep politikasının işlevsel bir eşdeğeri olarak devreye girmekteydi. Crouch toplam talebin kredilerle suni bir şekilde ayakta tutulmaya çalışıldığı bu sistemi “Özelleştirilmiş Keynescilik” (Privatized Keynesianism) kavramı ile adlandırmıştır. Gelir düzeyi nispeten düşük olan insanlara kredi ve kredi kartı verilme suretiyle tüketime borçlanmayla sürdürüldüğü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda Keynesci sistemde olduğu gibi teminatlı devlet borçlarının yerine teminatsız borçlar birikmeye başlamıştır (Crouch, 2010: 121,122). Finansallaşmanın menkul kıymetleştirme ve bu menkul değerle-

rin türev piyasalarda yeni araçlara dönüştürülmesiyle daha da hızlanmıştır. Sonuçta 2008 küresel kriziyle sistemin iskambil kağıdından yapılmış kuleler gibi çöktüğü ana kadar, ikincil piyasalardaki gelişmelerin birincil piyasadaki gelişmelerle olan bağlantısı giderek zayıflamıştır. Dolayısıyla reel sektör ile finansal sektörün birbirinden bu denli ayrıştığı bir duruma daha önce rastlamak mümkün olmamıştır (Unger, 2010: 47,48).

Özelleştirilmiş kapitalizm sürecinde gelir dağılımı bozukluklarının giderek artması sonucunda, reel kesimde tam istihdam hedefine ulaşmak için gerekli tüketimi finanse edemeyecek kadar az kazanan geniş toplumsal kesimler oluşmaktadır. Diğer yandan önemli bir kısmını dahi reel sektörde harcayamayacak kadar gelire sahip olan ve giderek gelir/serveti artan nispeten daha küçük bir toplumsal kesim ortaya çıkmaktadır. Satın alma gücünde ortaya çıkan bu açığın belirli bir dönemde bireysel borçlanma ile kapatılması mümkün olmuştur. Ancak toplumda gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlik makasının giderek açılması uzun vadede bir tüketim açığının baş göstermesine engel olamamıştır (Unger, 2010: 29,30). Tüm anlatılanlar ışığında, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki konut piyasasındaki spekülatif balonlar patlamaması durumunda dahi, eninde sonunda sistemin kendi içerisinde ciddi bir toplam talep eksikliği yaratan dengesizliklerin patlak verebileceği ve krizi tetikleyeceği düşüncesi ağır basmaktadır.

SCHUMPETERCİ REKABET DEVLETİNİN YAPISI

Schumpeterci Rekabet Devleti detaylı olarak ele alınmadan önce kısaca da olsa tanımlanmaya muhtaç yeni bir kavramdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki bu devlet tipolojisinin temel varsayımlarından biri dünya piyasalarının küreselleşmesidir. Ayrıca devletlerin iktidarlarını politik sınırların ötesine taşıma eğilimleri de vurgulanmalıdır. Bu bağlamda, yeni devletin temel amaçları şu biçimde sıralandırılabilir: diğer devletlerdeki ekonomik aktörlerle rekabet, sınırlar dahilinde üslenmiş sermayenin rekabet avantajını güvence altına almak ve ulusal ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek. Öngörülen bu amaçlara ulaşabilmek için Schumpeterci Rekabet Devletinin temel stratejisi teknolojik değişim, inovasyonlar ve girişimcilik üzerinde biçimlenmektedir (Jessop, 2009: 158).

Bir ülkedeki firmaların ve bölgelerin rekabet güçlerinin teşvik edilmesi, gelişmekte olan Schumpeterci Rekabet Devletinin temel işlevi olarak öne çıkmaktadır. Bazı yazarlar devletin işlevlerinde refah devletinden kuruluş yeri devletine doğru dönüşümü esas alan bir yeniden yapılanmaya dikkat çekmektedirler (Ziltener, 1999: 55). Hirsch, Ulusal Rekabet Devletinin işleyiş mantığını tüm sosyal alanları kapsayacak şekilde toplumun oryantasyonunun küresel rekabet gücü hedefine yönelmesiyle açıklamaktadır. Burada küresel rekabet gücü, uluslararası alanda giderek daha fazla hareketlilik kazanan sermaye için kuruluş yerlerinin karlılığı temelinde şekillenmektedir (Hirsch, 1995: 109).

Jessop'a göre ise Schumpeterci Rekabet Devletinin karakteristik işlevi açık bir ekonomide üretimde, üretim süreçlerinde, organizasyonda ve piyasalarda inovasyonların teşvik edilmesidir. Burada amaç, arz yönlü olarak inovasyonlar yoluyla ulusal ekonominin yapısal rekabet gücünü mümkün olabildiği kadar artırmaktır. Diğer yandan sosyal politikalar ise, işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi gereksinimlerinin ya da uluslararası rekabetin baskılarına tabi olmaktadır (Jessop, 1995: 29). Sosyal politikaların ve istihdam politikalarının söz konusu amaca tabi olmanın yanı sıra buna ulaşmada aktif katkı yapması beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında istihdam politikalarının ve sosyal politikanın yapısal rekabet gücü elde

edilmesine hizmet etmesi istenmektedir. Bu politikalarla bireylerin, bölgelerin, ülkelerin veya Avrupa Birliği örneğindeki gibi bölgesel entegrasyon alanlarının uluslararası alanda rekabet edebilme güçlerinin artırılması hedeflenmektedir (Schäfer, 2002: 15).

Rekabet Gücüne Verilen Önem ve İnovasyon Kavramı

Rekabet devletinin öncelikli hedefi, uluslararası rekabet gücünün kazanılmasında kendi inisiyatifi ortaya koymaktır (Streeck, 2004: 7). Devlet artık, Keynesci yaklaşıma dayalı eski modeldeki gibi kaynaklarını ve araçlarını ulusal ekonomiyi küresel piyasa değişimlerinden izole etmek amacıyla değil, ulusal alanın küresel rekabet koşullarına uyum sağlaması amacıyla kullanılmaktadır. Devlet rekabetin ılımlılaştırılması, mülkiyet haklarının güvence altına alınması ya da piyasa davranışlarının kontrolü üzerine konsantre olduğu ölçüde, 19. yüzyılın liberal “bekçi devleti”ne benzer şekilde “rekabetçi devlet” davranışını sergilemiş olacaktır (Lütz and Czada, 2000: 19).

Rekabet Devleti dönüşümüyle birlikte, devletin ekonomik ve sosyal müdahalelerinde temel unsur artık, ulusal ekonomide dengeli iç ekonomik düzenlemelerin yapılmasının yerine, tüm diğer hedeflerin üstünde önem verilen uluslararası rekabet gücü olmaktadır (Jessop, 1997: 59).

Başka bir açıdan ele alındığında, postfordist kapitalizmin temel kurucu unsurları olarak esneklik ve yenilik yapabilme yeteneği öne çıkmaktadır. Cerny, Hirsch, Jessop ve Yeni Schumpeterci yaklaşımlar, girişimciliğin temel işlevi olarak ek, karların elde edilebilmesi için yeni şeyler yapmak anlamında inovasyonları görmektedirler. İnovasyon kavramına modern bakış, klasik Schumpeterci yaklaşımdan biraz farklılaşmakta ve onu aşmaktadır. Klasik yaklaşım inovasyon kabiliyetini öncelikle tek tek girişimcilerin özel kalitelerine ve yeteneklerine bağlı olarak ele almaktaydı. Buna karşın inovasyon ile ilgili modern yaklaşımlarda inovasyon kabiliyetinde organizasyonel, toplumsal ve kamusal çerçeve koşulları da belirleyici unsurlar olarak öne çıkartılmaktadır (Atzmüller, 2009).

Günümüzde yeniliklerin doğrusal olmayan, evrimci, birikimli ve sürekli geri beslemeli doğası, farklı aktörlerin işbirliği ve ekonomik-sosyal aktörlerin etkileşimi ile ekonomik-sosyal-örgütsel inovasyonun şekillendiğini göstermektedir. Yeniliklerin hayata geçirilmesi süreci çok boyutlu ilişkiler, bölge içi ve bölge dışı etkileşimlere bağlı olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla kümelenme, yenilikçi çevre veya bölgesel inovasyon sistemleri çok boyutlu ilişkiler ağıyla işleyebilmektedir. Mekânsal yakınlık önemini korumakla birlikte, sadece bölge içine bakarak bu kavramların için doldurmak artık yetersiz kalmaktadır. Birlikte veya ortaklaşa öğrenme network bütünleşmesi ile değer yaratabilmektedir. Üretimin bölgesel örgütlenmesi ile network ve emek piyasası karakteristikleri en önemli ekonomik kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Dulupçu, 2006: 241).

Değişim kabiliyeti ve yenilikçi girişimcilik olgularının önem kazanmasının, aralarında teknoloji ve yapısal politikaları sayabileceğimiz bir dizi kamusal stratejiye yansımaları söz konusu olmaktadır. Buna ek olarak inovasyon politikaları gibi yeni politik alanlar oluşmaktadır. Schumpeterci Rekabet Devleti, uluslararası rekabette ayakta kalınması için zorunlu olan üretken kapasiteleri koruyacak ve sürekli yenileyecek, teknolojik bilgileri toplamakta ve üretmektedir. Bu devlet anlayışı, yenilik yapmayı, teknik donanımı ve teknoloji transferini teşvik etmektedir. Bunu yapmaktaki amaç, ekonomideki üretim süreçlerindeki ve ürünlerdeki yeniliklerin birleştirilmesini sağlamak ve firmaların yeniliklere uyum sağlama-

sında yardım etmektir. Girişimcilik aktiviteleri bir dizi kurum ve politik enstrümanla teşvik edilmektedir (Jessop, 2002: 251). Başka bir ifadeyle Schumpeterci Rekabet Devleti, esnek ve sürekli yenilikçi özellikler taşıyan bir birikim süreci üzerine kurulan makro ekonomik bir büyüme tarzı olarak görülebilir (Jessop, 2002: 251, 232-262).

Artık devletin temel işlevi dışa açık ekonomilerde ürün, üretim biçimi, organizasyon ve piyasa yeniliklerinin teşvik edilmesidir. Bundaki amaç, arz cephesine yapılan müdahaleler yoluyla yapısal rekabet gücünü sağlamlaştıracak ve sosyal politikaları işgücü piyasalarının esnekleştirilmesinin gereklilikleri veya uluslararası rekabetin baskılarına açık hale getirmektir. Kısaca ifade etmek gerekirse, amaç mobil firmalar ve mobil sermaye için cazip kuruluş yeri koşullarının yaratılmasıdır (Spindler, 2005: 131). Bu şekilde, devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin değişmesiyle birlikte, devlet ve piyasa arasındaki ilişkilerle tanımlanmış yerleşik liberalizmin karakteristik yapısal unsurları, dönüşüme uğramaktadır. Devletin görevi kendi kendisini düzenleyen piyasanın kurumsallaşmasına ve korunmasına dönüşmektedir (Ruggie, 1982: 386-392). Bu rekabetçi devlet olarak yapılan devletin kendisinin piyasaların bütünleşmesinde aktif rol üstlenmesi ve böylece bir anlamda kendisinin bir “piyasa aktörü” haline gelmesidir. Başka bir ifadeyle rekabetçi devletin kendisi giderek siyasi küreselleşmenin yönlendirici bir unsuru olma işlevi kazanmaya başlamıştır (Cerny, 1997: 274).

Küresel rekabet gücü elde etme doğrultusunda inovasyonları teşvik etmek isteyen Schumpeterci Rekabet Devleti bilgi üretimi, bilgi üzerindeki mülkiyet ve bilginin paylaşımı konularına müdahale etmek zorunda kalmaktadır. Devlet bilginin üretimini teşvik etmek için kamusal kaynaklar tahsis etmenin çok ötesinde bir rol üstlenmektedir. Bir taraftan bilgi üzerinde mülkiyet haklarının (fikri mülkiyet hakları) korunmasına, diğer taraftan da entelektüel müştereklerin ve/veya bilgi toplumun geliştirilmesini öngörmektedir (Jessop, 2009: 204-209).

Küme (Cluster) Kavramı

Bu noktada Michael Porter’ın uluslararası rekabet gücü yaklaşımı kritik bir öneme sahiptir. Porter, ülkelerin rekabet gücünü özellikle firmaların stratejileri ile bağlantılandırılmış ve rekabet gücü yüksek bir firmanın ancak özgün bir farklılaşma stratejisi yaratmasıyla var olabileceğini ortaya koymuştur. Ancak, tek bir firmanın yapabileceklerinin sınırlı olacağı dikkate alındığında, daha ziyade küme (cluster) olarak tanımlanan kavram öne çıkmaktadır. Bu kavram, en basit anlatımla, özgün bir mekanda coğrafi olarak yakın olan irtibatlandırılmış firmalar ve bağlantılandırılmış kurumlar grubu olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kümelerin inovasyonların sürükleyici gücü olarak tasarlanması söz konusudur. Bu doğrultuda “Elmas Çerçevesi” adı verilen ve başarılı kümelerin oluşturulması, yerel rekabet avantajları yaratan kaynaklar olarak değerlendirilmektedir. Daha detaylı olarak ifade etmek gerekirse, elmas çerçevesi farklı bir iş çevresi (firma stratejisi ve rekabet bağlamı, faktör koşulları, ilgili ve destekleyici sanayiler ve talep koşulları) yaratmayı amaçlamaktadır. (Stonehouse, Snowdown, 2007: 257-260). Ancak, daha farklı bir boyutta, özellikle ulusal düzeyde devletin rolü, bilimsel altyapı, ağların ve bağlantılı kurumların varlığı önem arz etmektedir.

Küresel rekabette üstün vasıflı işgücünün temin edilebildiği, rekabet edebilir uzmanlaşmış araştırma geliştirme alt yapısının bulunduğu, modern eğitim kurumlarının var olduğu,

istikrarlı politik koşullara sahip, uygun konut, boş zaman ve kültür hizmetlerinin sunulduğu, çok çeşitli hizmet şirketlerinin var olduğu ve uygun taşımacılık-iletişim bağlantılarının hazır bulunduğu, işbirliğine yatkın ortak değerler sistemini kapsayan bölgesel-yerel düzeyde kümelerin oluşturduğu alanlar öne çıkmaktadır. Böylece, karmaşık bir yapıda birbirlerini tamamlayan üretim ve hizmet şirketlerini kapsayan ağlardan oluşan endüstriyel kümeler ya da bölgeler ortaya çıkmaktadır (Robert, 2007: 203). Küresel ekonomi her bir bölgenin sıkı dokunmuş bölgesel şirket ilişkileri ve işgücü piyasası aktiviteleri özelliği sergileyen bir dizi bölgesel üretim sisteminden oluşmaktadır. Diğer yandan bu tekil bölgeler dünya genelinde bir endüstriyel ilişki ağı, yatırım akımları, göç hareketleri ile birbirine bağlanmaktadır. Bu gelişmeler ışığında günümüz dünyasının iktisadi coğrafyasının merkez-çevre ilişkileri veya ulus-devletlerden oluşan bir sistem olma özelliği zayıflarken, bölgesel ekonomilerin küresel mozaiki olma özelliği güçlenmektedir. Bu gibi ağların merkezlerinde göreceli olarak yüksek ücretlerin sermayenin karlılığıyla uyumlu olması söz konusu olabilmektedir. Bunun koşulu, ağın merkezinin şirket stratejisine uygun şekilde ucuz işgücü veya düşük çevre standartlarına sahip çevre bölgeleri ile bağlantısının kurulmasıdır. Bu nedenle uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlerin stratejisi, aynı anda birden fazla ve farklı karakteristik özellikler sergileyen kuruluş yerlerinde hazır bulunmayı gerektirmektedir (Messner, 2009).

Üzerinde durulması gereken noktalardan bir diğeri de, kümeleri oluşturan faktörlerin büyük bir kısmının bölgeye bağlanmış ve bu yüzden göreceli olarak mobil olmayan kuruluş yeri unsurları olmasıdır. Bu gerçeğe, teritoryal devletlerin, kendiliğinden fesih olunması kabulü birbiriyle çelişmektedir. Sabit sermayenin sabit lokasyona gereksinim duyduğu bilgisinden hareketle teritoryal devletlerin zayıflamasından ziyade yeni bir kalitatif yapıya bürünmesi sonucuna varılması mümkün olmaktadır (Robert, 2007: 42).

Schumpeterci Rekabet Devletinde Ekonomiye Müdahalenin Sonuçları

Küreselleşme sürecinde büyüme ve tam istihdamı hedefleyen bir devletin iktisat politikasının, sadece yatırım yapma arzusunda olan firmaların doğrudan desteklenmesine yönelmesi yeterli olmayacaktır. İktisat politikalarının aynı zamanda bu firmaların ekonomik ve sosyal çevrelerinin teknolojik yenilik ve rasyonalizasyon süreçlerini harekete geçirecek optimal koşulları sağlamaya yönelmesi gerekmektedir. Yukarıda vurgulandığı üzere, endüstriyel kümelerin yapıtaşları olarak giderek daha fazla önem kazanan yenilikçi küçük ve orta ölçekli firmaların teşvik edilmesi ve risk sermayesi piyasalarının geliştirilmesi bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ancak böyle bir odaklanma, geleneksel ulusal makro ekonomik düzenleme uygulamaları ile çelişebilecektir. Artık, ulusal endüstrilerin korunması değil, seçilmiş sektörlerin aktif bir şekilde küresel rekabet edebilirliğinin sağlanmasına ve girişimcilerin yatırım davranışlarına odaklanmış arz politikalarıyla bağlantılı piyasaların serbestleştirilmesine yönelik politikalar ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden küresel açıdan devlet politikaları giderek azalan derecede teritoryal genişleme ve korumacılığı hedeflemektedir. (Hirsch, 1995: 107).

Devlet politikaları daha ziyade, çok uluslu girişimciliğin içerisine eklemlendiği ve bunlar tarafından yönlendirilen seçilmiş ekonomik sektörlerin sistematik olarak teşvik edilmesi ve bunlara ulusal sınırlar içerisinde yatırım alanları oluşturulmasına yönelmektedir. Bunun sonucunda, ileri teknoloji sektörlerinin ihracat çeşitlendirmesine ve piyasaların yeni girişlere açılmasına yönelik iktisat politikası yaklaşımı devreye girmektedir. Ancak bu

politikalar, teknolojik olarak, geri veya gelişmeye açık olmayan üretim alanlarının aleyhine işleyecektir (Porter, 1990: 617). Bunun sonucunda toplumsal ayrışma süreçleri oluşabilecektir. Bir yanda yüksek vasıflı, teknolojik yenilikçi ve genişleyen sektörlerde istihdam edilen ve modernizasyondan kazançlı çıkan kesimler bulunurken; diğer yanda kötü veya yanlış eğitilmiş, geleneksel ve geri kalmış endüstrilerde ya da bireysel hizmet sektöründe çalışanlarla rasyonalizasyon süreçlerinde işsiz kalanlar toplumsal olarak kaybedenler kesiminde bulunacaktır (Reich, 1991: 208). Bu çerçevede, yeni birikim modelinde ulusal rekabet gücünün artması ve kuruluş yeri seçiminde üstünlük sağlanması ve böylece genel refah düzeyinin güvence altına alınması açısından işgücünün olabildiğince üstün vasıflara kavuşturulması belirleyici rol oynayacaktır. Bir ülkenin refahı o ülkenin sahip olduğu şirketlerin karlılığına veya endüstrilerinin cesaretine değil, bu şirketlerin becerilerine ve bilgilerine dayanan küresel ekonomideki değer yaratma kapasitesine bağlı olacaktır (Reich, 1991: 196). Başka bir ifadeyle, küresel alanda sermayenin giderek mobilitesinin artmasıyla birlikte, rekabette öne geçebilmek için her ulusal iktisat ve işgücü piyasası politikasının ağırlıklı noktasının beşeri sermayenin kalitatif gelişimini arttırmaya yönelmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Bosch, 1997: 7-32).

Schumpeterci Rekabet Devleti veya Ulusal Rekabet Devleti olarak adlandırılan bu yeni devlet anlayışının karakteristik özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilecektir (Wolf, 2007: 1161; Fink, 2004: 14; Raza, 2007)

- İktisadi büyümenin düşük ya da orta düzeyde olması,
- Deregüle edilmiş ve küreselleşmiş, başka bir ifadeyle ulusal devletin müdahale sınırlarının dışına taşmış finans piyasaları,
- Hane halkı gelirlerinin reel olarak düşmesi,
- Güç kaybına uğramış sendikaların varolması,
- Sendikaların kısmen politik olarak dışlanması ve sendikaların kötü ekonomik durum ve istihdam düzeyi için günah keçisi olarak tasvir edilmesi,
- İşgücü piyasalarının esnekleştirilmesi ve iş güvencesi olmayan, sosyal güvencesi az, düşük ücretli çalışma ilişkilerinin artması,
- Refah devletine özgü sosyal güvenlik ve destekleme sistemlerinin giderek azaltılması,
- Sosyal hakların etraftan dolaşılması vasıtasıyla mal olarak işgücünü diğer faktörlerden ayıran sosyal devlet kaynaklı sınırlamaların aşındırılması, sosyal güvence yerine bireysel güvencenin (bireysel emeklilik gibi) yaygınlaştırılması,
- Reorganizasyon, özelleştirme veya piyasalaştırma önlemleriyle devletin müdahale alanlarının azaltılması.
- Arz yanlı ekonomi politikaları,
- Çalıştırma (workfare), aktifleştiren (activation), istihdam edilebilirlik (employability),
- Ademi merkezîyetçi yapısal ve bölgesel politikalar
- Girişimci devlet: Yönetişimin (governance) yeni türleri; devletler, şehirler ve bölgelerarasında rekabetin artması,
- Ulus-devletlerin politikalarının göreceli olarak etki alanlarının azalması; uluslararası alanın ve ülke içerisindeki bölgelerin, şehirlerin önem kazanması.
- Kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması ve ticarileştirilmesi
- Kamusal finansmanın disiplin altına alınması

- Piyasa fiyatlandırmasına geçilmesi: Politik fiyat belirlemesinden vazgeçilmesi. Fiyatların çok sayıda arz eden arasındaki rekabet yoluyla belirlenen fiyat ve tarifelerle belirlenmesi. Bunun sonucunda fiyat tarifeleri ve fiyatlar arasında farklılaşmalar meydana gelecektir. Büyük tüketiciler küçüklere göre daha fazla pazarlık gücüne sahip olacaklarından fiyat indirimlerinden daha çok yararlanacaklardır. Gelir dağılımı açısından bu girişimcilik sektörü ve sanayinin lehine, büyük toplumsal kesimlerin aleyhine bir gelişme olacaktır. Sosyal olarak dezavantajlı grupların durumu kötüleşecektir. Sınırlı sosyal acil durum önlemlerinin devreye sokulması mümkün görülmele birlikte, devlet bütçesinin hareket alanı çok sınırlı olduğu için bu harcamalara dar sınırlar çizilmiş olacaktır.
- Düzenleyici çerçevenin de-demokratikleştirilmesi: Tüm liberalleştirmenin ve özelleştirmenin ortak paydası yeni ve kural olarak bağımsız düzenleme kurumları oluşturulmasıdır. Bu kurumlar idari yönetimin dışında ve çoğu zaman özel hukuk kurallarına tabi organizasyonlar olarak yapılandırılmaktadır. Bunlar üzerinde ilgili bakanların belirli kontrol hakları bulunmakta ancak parlamentonun doğrudan bir denetimine tabi olmamaktadırlar.

Schumpeterci Rekabet Devleti yaklaşımında, bir anlamda devlet ve ekonomi arasındaki ilişkiler yeniden tanımlanmaktadır. Buna göre, devlet artık piyasanın serbestliğini tanımlamak ve kontrol etmek durumunda değildir. Devlet daha çok ekonomik gelişmeyi teşvik ve icra eden konumunda olmakta ve piyasanın kendisi organize edilen ve düzenlenen devlet prensibi haline gelmekte ve yönetirken, bir zamanlar Fizyokratların savunduğu fikirlere benzer şekilde adeta bir tür anonim şirketin yönetimine dönüşmektedir. Buradaki devletin görevi, rekabetin evrenselleştirilmesi ve ekonomik olanın genelleştirilmesine yönelmektedir. Sonuç olarak, sosyal politika ve sosyal çalışma giderek ekonominin üstünlüğünün baskısı altına girmektedir (Wolf, 2007: 1161-1162).

Schumpeterci Rekabet Devletine dönüşüm sürecinin önemli bir yansıması da Keynesci veya talep yönlü politikaların yerini arz yönlü istihdam stratejilerine bırakma eğiliminde kendisini hissettirmektedir. Çalışma için refah (workfare) kavramı çerçevesinde ifade edilen reformlar çalışma ve refah bileşiminin değişime uğramasıyla karakterize edilmektedir. Bu sosyal hakların giderek geri alınması veya koşullara bağlanması görünümünde karşımıza çıkmaktadır. Buna örnek olarak işsizlik sigortası gibi transfer ödemelerinin giderek daha fazla iş arama koşulunun yerine getirilmesine bağlanması verilebilir. Çalışma refah ilişkisinin piyasalaştırılmasının bir örneğini İngiltere’de uygulamaya sokulan “Welfare to Work” programı gibi işgücü piyasalarındaki aktive edici programlarda görmek mümkündür. Bu politikalar çerçevesinde, işsizlerin veya sosyal yardım alan kişilerin baskılar, hatta zaman zaman zorlamalarla ve düşük ücretli istihdamı da içerecek şekilde işgücü piyasalarına (yeniden) entegre edilmeye çalışıldığı görülmektedir (Dingeldey, 2007: 190). Jessop söz konusu gelişmeleri şu biçimde özetlemektedir: (Jessop, 1999: 10)

- 1) Uluslararası rekabet edebilirlik bağlamında ülke içi tam istihdam hedefi yeniden değerlendirilmiş,
- 2) Sosyal politikanın verimlilik esasıyla yeniden düzenlenmesinde refaha yönelik haklar ikinci plana düşürülmüş,
- 3) Ulusal devletin öncelikli rolü yönetim lehine azaltılmış.

Ekonomik aktörlerin giderek artan yapısal şekil verme gücü ve refah devletinden rekabet devletine doğru dönüşüm süreci yeni bir sosyal düzenin çekirdeği olarak yorumlanabilir.

Söz konusu düzeni yapılandıran aktörlerin iradesi yeni piyasa liberalizminin düzen yaklaşımı üzerine oturtulmaktadır. Bu yaklaşımın temel referans noktası ise, küresel politik ekonomik yapı içerisinde rekabet gücünün elde edilmesi olacaktır. (Spindler, 2005: 132). Yapısal rekabet gücünün bir anlamda “ortak mal” olarak kabul edilmesi ile birlikte, ekonomik performansı iyileştirmeye hizmet eden yönetim yapılarının gelişmesi için gerekli koşullarda yaratılmış olacaktır (Jessop, 1997: 68,69).

Politik yönetim yapılarının yeniden şekillendirilmesine kamusal ve ekonomik aktörler aynı düzeyde katılmaktadırlar. Bazı yazarlar bunu “Küresel Yönetişim” olarak adlandırmaktadır. Piyasa odaklı davranış mantığını benimsemiş aktörler üzerine inşa edilen küresel yönetim yerleşik liberalizmin eski düzeninin dönüştürülmesini ve piyasa liberalizmi temelinde yeni bir düzenin kurulmasını amaçlamaktadır (Spindler, 2005: 132).

	(KEYNESCI) REFAH DEVLETİ	(SCHUMPETERCI) REKABETÇİ DEVLET
HEDEF	Eşitleyici “dengeleyici adalet” yönelen geniş kapsamlı sosyal politika müdahalesi (Sonuca odaklı)	Sıkıntılı durumların aşılmasına ve “katılımda adaletin” sağlanmasına yönelik işlevsel sosyal politika müdahaleleri (Çıkış kaynağına odaklı)
ODAKLANMA	İç ekonomi (İstikrar politikaları)	Dış ekonomi (Kuruluş yeri politikaları)
DEVLET YAKLAŞIMI	Aktif Devlet	Aktifleştiren Devlet
ÇERÇEVE KOŞULLARI	Ulus devletin yeniden yapılandırılması, düzenlenmiş finans ve döviz piyasaları	Mal ve finans piyasalarının küreselleşmesi, bölgesel entegrasyon, bölgeselleşme
ÇÖZÜLMESİ GEREKEN ÖNCELİKLİ KONULAR	“Açık Toplum”un sürdürülmesi ya da yeniden yapılandırılması (Demokrasi + Kapitalizm)	Uluslar-üstülük + diğer toplumsallaştırma biçimleri arasında siyasal bütünlüğün yeniden yapılandırılması

Kaynak: (Heise, 2003: 4).

Keynesci Refah Devleti ile Schumpeterci Rekabet Devleti arasındaki farkları yukarıdaki tablo özetlemektedir.

SONUÇ

Keynesci Refah Devletinin krizi ve küreselleşme sürecinde kapitalist aktörlerin sergiledikleri farklı çözümler ulus-devletin her türlü boyutta yaşanan dönüşümünü beraberinde getirmiştir. Bir taraftan uluslararası rekabette sıkışmaya başlayan bir devlet görülürken, diğer taraftan ulusal düzeyde de hareket alanı daralmaya zorlanan bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Ulus-devletler özellikle Keynesci dönemde geliştirdikleri talep yanlı ve refah hedef-

leyen politikalarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Bunun yerine devletin ekonomik politikalarının arz yanlı olmaya başladığı görülmektedir. Doğal olarak arz yanlı politikalar bir yandan firmaların verimliliklerini iyileştirmeyi, kuruluş yeri avantajları kazanmalarını ve inovasyonlar vasıtasıyla dinamizm kazanmalarını amaçlamaktadır. Dolayısıyla yeni politik çerçevenin refah amacından ziyade rekabet gücüne odaklanması söz konusudur.

Schumpeterci Rekabet Devleti, Bob Jessop'ın kurguladığı bir tipoloji olmakla birlikte, yukarıda vurgulanan özellikleri içeren bir yapısal bütüne işaret etmektedir. Her ne kadar söz konusu yapısal dönüşümü irdeleyen çok sayıda çalışma ulus-devletin zayıflamasından bahsetse de Jessop'ın devleti aslında zayıflamaktan ziyade dönüşmekte olan bir devlettir. Gerek neoliberalizm anlayışı gerekse de küreselleşme üzerine ortaya konulan iddialı yaklaşımlar neredeyse ulus-devletin sonunu ilan etmekteyken, Jessop belki de biraz geriye çekilen ama kendisine tekrar ilerlemek için sağlam bir zemin arayan bir devleti gözler önüne sermektedir. Ekonomik açıdan rekabetçi, teknolojik düzeyde inovasyonları yapabilen ve sözleşme hukukunda esnek bir devletin kurulmakta olduğu görülmektedir. Keynesci Refah Devleti ile karşılaştırıldığında, özellikle sosyal haklar alanında bir gerileme olduğu görülmektedir. Ancak ekonomik yapıda uzun yıllar sonra tekrar üretimin ön plana çıkmakta oluşu da önemsenmelidir. Söz konusu bu durum bizzat Keynes'in görüşleriyle de uyumludur.

Günümüzde, Devletin ve kamusal düzenleme politikalarının giderek rekabet gücünün sağlanması için gerekli olan ulusal, bölgesel veya yerel inovasyon sistemlerinin yapılmasında temel unsurlardan biri olarak öne çıkması söz konusu olmaktadır. Burada dikkatle vurgulanması gereken konu, uluslararası rekabet gücünün sağlanmasında ücretlerin düşürülmesi, ulusal paranın dış değerinin düşürülmesi ve vergi indirimleri gibi neoliberal anlayışın dışında da çözüm yollarının olabileceğidir. Schumpeterci Rekabet Devleti yaklaşımı bir açıdan sadece fiyatlara odaklı olmayan bir rekabet stratejisini var olabileceğini ve bilginin ve öğrenmenin belirleyici bir rol oynayabileceğine yönelik düşünceleri gündeme getirmektedir. Rekabetçi devlet yaklaşımlarında, ulusal rekabet avantajlarının sağlanmasında doğal kaynakların yerine, yeniden üretilebilir kurumsal ve yapısal rekabet unsurları ön plana çıkarılmaktadır. İnovasyon kapasitesinin belirlenmesinde makro ekonomik üretim koşullarının ve endüstriyel yapısal özelliklerin yanı sıra ulus devletlerin oluşturduğu kurumsal çevre, dışsal faktörler, bilimsel ve teknolojik altyapı unsurları, kültürel ve toplumsal unsurlar rol oynamaktadır. İşte rekabetçi devlet yaklaşımlarında Devlete küresel rekabette üstünlük sağlayıcı bilgi temelli ve inovasyona dayalı kurumsal yapının oluşturulmasında aktive edici ve koordine edici roller yüklenmektedir. Ancak reelde tek bir kapitalist piyasa ekonomisi tipinin olmadığına altını şiddetle çizmek yerinde olacaktır. Dolayısıyla günümüzde birçok kendine özgü özellikleri bünyesinde barındıran ulusal kapitalist serbest piyasa ekonomisi çeşitleri ve bunlara özgü ulusal inovasyon sistemleri bulunmaktadır. Dolayısıyla sürekli değişen küresel rekabetin beraberinde zorladığı rekabetçi devlete yönelik dönüşüm sürecinde, her ulus-devletin küresel ekonomik rekabette kendisini ayakta tutacak ve öne çıkaracak kendine özgü yapısal çözümlere ulaşma çabası sergilemesi gerekecektir.

KAYNAKLAR

- Aktan C. (2009), http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/maliye-iflas/lord-keynes.htm, Erişim tarihi: 07.07.2011.
- Ataç B. (2006), Maliye Politikası, Genişletilmiş 7.Baskı, Ocak, ETAM AŞ Matbaa, Eskişehir.
- Atzmüller R.(2009), Innovation, Arbeit und autoritärer Staat – Überlegungen zur Staatstheorie im Postfordismus, www.ihs.ac.at/powi04/papers/AG%20gesellschaftstaatlichkeit/Atzm%FCller_Roland.pdf. Erişim tarihi:10.09.2009.
- Atzmüller R. (2004), “Arbeit an der Veränderung: Überlegungen zur Staatstheorie im Postfordismus”, Grundrisse, Nr. 12, s. 13-26.
- Beckert J. (2009), Die Anspruchsinflation des Wirtschaftssystems, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, MPIfG Working Paper: Köln, Nr. 09 /10.
- Bosch G. (1997), “Gegen den Trend: Flexibilität und Gleichheit im Norwegischen Arbeitsmarkt”, Arbeit: Zeitschrift für Arbeitsforschung, Arbeitsgestaltung und Arbeitspolitik, Heft 1, Jg. 6, s. 7-32.
- Cerny P. G. (1997), “Paradoxes of the Competition State: The Dynamics of Political Globalization”, Government and Opposition, Vol. 32, No. 2, s. 251-274.
- Crouch C. (2010), Postdemokratie und die Krise des privatisierten Keynesianismus, Kurswechsel für Deutschland: Die Lehren aus der Krise, (Hrsg.) Berthold Huber, Campus Verlag: Frankfurt am Main.
- Dingeldey I. (2007), Wohlfahrtsstaatlicher Wandel zwischen „Arbeitszwang“ und „Befähigung“,Berliner Journal für Soziologie, Heft 2, s. 189-209.
- Dörre K., Elk-Anders R., Speidel F. (1997), Globalisierung als Option: Internationalisierungspfade von Unternehmen, Standortpolitik und industrielle Beziehungen, SOFI-Mitteilungen, Nr. 25, s. 43-71.
- Dulupçu M. A. (2006), Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleşme Karşısında Bölgeselcilik, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül 2006, ODTÜ.
- Gill S. (2000), Teoretische Grundlagen einer neo-gramscianischen Analyse der europäischen Integration, Die Konfiguration Europas, (Hrsg.) Hans-Jürgen Bieling ve Jochen Steinhilber, Westfälisches Dampfboot: Münster, s. 23-50.
- Grande E. (2008), Reflexive Modernisierung des Staates, der moderne staat – Zeitschrift für Public Policy, Recht und Management, Heft 1, s. 7-28.

- Harvey J., Johnson M. (1971), *An Introduction to Macro-Economics*, 1.baskı The Macmillan Pres, Great Britain.
- Hassel A., Lütz S. (2010), *Durch die Krise aus der Krise? Die neue Stärke des Staates*, dms: der moderne staat, Heft: 2, s. 251-271.
- Heise A. (2003), *Gewerkschaften und ihre neoliberale Herausforderung*, Nr. 10, Standpunkte zur Staatswissenschaft, Hamburger Universität für Wirtschaft und Politik, Hamburg.
- Hirsch J. (1995), *Der nationale Wettbewerbsstaat: Staat, Demokratie und Politik im globalen Kapitalismus*, Edition ID-Archiv: Berlin.
- İçke M. A. (2009), *Bölgesel Finansal Entegrasyon*, Derin Yayınları: İstanbul.
- Jessop B. (1992), "Regulation und Politik", *Hegemonie und Staat: Kapitalistische Regulation als Projekt und Prozeß*, (Hrsg.) Alex Demirovic, Hans-Peter Krebs, Thomas Sablowski, Westfälisches Dampfboot: Münster, s. 232-262.
- Jessop B. (1997), "Die Zukunft des Nationalstaats: Erosion oder Reorganisation Grundsätzliche Überlegungen zu Westeuropa", *Jenseits der Nationalökonomie Weltwirtschaft und Nationalstaat zwischen Globalisierung und Regionalisierung*, (Hrsg.), Steffen Becker, Thomas Sablowski, Wilhelm Schumm, Argument Verlag: Berlin; Hamburg, s. 50-95.
- Jessop, B. (1999), *Narrating the Future of the National Economy and the National State? Remarks on Remapping Regulation and Reinventing*, <http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Jessop-Narrating-the-Future.pdf>, Erişim tarihi: 25.06.2011.
- Jessop, B. (2001), *Die Globalisierung des Kapitals und die Zukunft des Nationalstaates*, Joachim Hirsch, Bob Jessop, Nicos Poulantzas, *Die Zukunft des Staates*, VSA Verlag: Hamburg, s. 139-170.
- Jessop B. (2002). 'The Future of Capitalist State', Polity Press: Cambridge.
- Jessop B. (2009), 'Kapitalist Devletin Geleceği', Epos Yayınları: Ankara.
- Karacasulu N.(2009), *Hegemonik Düzen Tartışmaları ve Eleştirel Görüşler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 11, Sayı:4, s. 53-71.
- Kirt R. (1999), *Kleinstaat und Nationalstaat im Zeitalter der Globalisierung*, Zentrum für Europäische Integrationsforschung, Discussion Paper, C 52, Rheinische Friedrich Wilhelms Universität Bonn.
- Lütz S, Czada R., (2000), "Marktconstitution als politische Aufgabe: Problemskizze und Theorieüberblick", Roland Czada ve Susanne Lütz (Hrsg.), *Die politische Konstitution von Märkten*, Westdeutscher Verlag: Wiesbaden, s. 9-37.

- Lütz S. (2000), “Die politische Regulierung globaler Finanzrisiken”, Roland Czada ve Susanne Lütz (Hrsg), Die politische Konstitution von Märkten, Westdeutscher Verlag: Wiesbaden, s. 250-263.
- Majone G.(1997), From the positive to the regulatory state, Journal of Public Policy, Vol. 17, No. 2, s. 139-167.
- Mankiw N.G. (1992), Macroeconomics Worth Publishers,Inc.ABD. Messner D, J. Meyer-Stamer, (1993), “Die nationale Basis internationaler Wettbewerbsfähigkeit”, Nord-Süd aktuell, Jg.7, Nr.1, <http://www.meyerstamer.de/1993/national.htm>. Erişim tarihi:12.09.2009.
- Marcel F. (2004), Internationale Erfahrungen der dezentralen Arbeitsmarkt und Sozialpolitik: Potentiale, Probleme und die Rolle des Dritten Sektors, Institut für Staatenwissenschaft und vergleichende Gesellschaftswissenschaft,Wien, Working Paper,September.
- Messner D, (1998), “Entwicklungstrends in der Weltwirtschaft – Anmerkungen zu neuen Herausforderungen in der Zusammenarbeit zwischen Deutschland und Lateinamerika”, Dirk Messner (Hrsg.), Lateinamerika: der schwierige weg in die Weltwirtschaft, INEF Report, Heft 26, Gerhard Mercator Universität Duisburg: Duisburg.
- Nölke A. (2009), Finanzkrise, Finanzialisierung und Vergleichende Kapitalismusforschung, Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 16. Jg. Heft 1, s. 123-139.
- Paya M. (1997), Makro İktisat, Filiz Yayınevi: İstanbul.
- Pilz F., Ortwein H. (2008), Das politische System Deutschlands, Oldenburg Wissenschafts Verlag: München.
- Porter M. E. (1990), The Competitive Advantage of Nations, Simon & Schuster: New York.
- Raza W. (2006), Mehr privat, weniger Staat? – Überlegungen zur Zukunftsfähigkeit öffentlicher Dienstleistungen, Jahrbuch des Vereins für Wohnbauförderung 2007 içinde, Hrsg. Dietmar Hoscher, Thomas Wala, Karl Wurm, Working Paper, Nr. 36, Berlin: LexisNexis ARD ORAC s. 75-90.
- Reich R.(1991), The Work of Nations. Preparing Ourselves for 21st Century Capitalism, Knopf Publishing Group: New York.
- Rodrik D.(2011), Akıllı Küreselleşme, Efil Yayınevi: Ankara.
- Ruggie J. G.(1982), “International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order”, International Organization, Volume 36, Issue 2, s. 379- 416.

- Rüdiger R. (2007) "Globalisierung als Herausforderung des Politischen Systems", Hrsg. Rüdiger Robert, Bundesrepublik Deutschland-Politisches System und Globalisierung: Eine Einführung, Waxmann Verlag: Münster, s.27-49.
- Rüdiger R. (2007) "Globalisierung: Neubestimmung des Kommunalen", (Hrsg.) Rüdiger Robert, Bundesrepublik Deutschland - Politisches System und Globalisierung: Eine Einführung, Waxmann Verlag: Münster, s. 195-217.
- Schäfer A. (2002), Vier Perspektiven zur Entstehung und Entwicklung der „Europäischen Beschäftigungspolitik“, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung Discussion Paper Nr. 02/9.
- Schwartz H., Seabrooke L. (2008), Varieties of Residential Capitalism in the International Political Economy, Comparative European Politics, Vol. 6, 2008, s. 237–261.
- Spindler M. (2005), Regionalismus im Wandel: Die neue Logik der Region in einer globalen Ökonomie, VS Verlag für Sozialwissenschaften: Wiesbaden.
- Stonehouse G., Snowdown B. (2007), Competitive Advantage Revisited: Michael Porter on Strategy and Competitiveness [Michael Porter Interview], Journal of Management Inquiry, No. 16, s. 257-273.
- Streeck W. (2004), Globalisierung: Mythos und Wirklichkeit, Max-Planck Institut Für Gesellschaftsforschung, Working Paper 04/4, Köln.
- Topak, Oğuz. (2012), Refah Devleti ve Kapitalizm, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Unger B. (2009), Die Krise fest im Griff?, WISO: Wirtschafts- und sozialpolitische Zeitschrift, Jahrgang 32, Nr. 4, s. 44-61.
- Unger B. (2010), Wer ist schuld an der Finanzkrise?, Kurswechsel, Heft 1, s. 24-37.
- Wolf M. (2007), "Sozialpolitik und Soziale Arbeit jenseits des Wohlfahrtsstaats: Leben auf eigenes Risiko", Utopiekreativ, Nr. 206, Dezember, s. 1153-1170.
- Yay T. G. G. Yay (2000), İktisat Yazıları (metodoloji-düşünce-politika), 1. baskı, Beta Yayınevi: İstanbul.
- Young B. (1995), "Staat, Ökonomie und Geschlecht", Feministische Standpunkte in der Politikwissenschaft, (Hrsg.) Eva Kreisky, Birgit Sauer, Campus Verlag: Frankfurt am Main, s. 255-281.
- Young B. (2009), Die Subprime-Krise und die geschlechtsspezifische Schuldenfalle, Tagungsdokumentation der Friedrich-Ebert-Stiftung: Antworten aus der feministischen Ökonomie auf die globale Wirtschafts und Finanzkrise, Adelheid Biesecker ve diğerleri, WISO Diskurs, Oktober, s. 15-26.

- Young B. (2011), Der privatisierte Keynesianismus, die Finanzialisierung des alltäglichen Lebens‘ und die Schuldenfalle, O. Kessler (Hrsg.), Die Internationale Politische Ökonomie der Weltfinanzkrise, Verlag für Sozialwissenschaften: Wiesbaden, s.15-36.
- Ziltener P. (1999), Strukturwandel der Europäischen Integration: die Europäische Union und die Veränderung von Staatlichkeit, Münster, Westfälisches Dampfboot.